H u k u k ç u

Abdulhalim Durma

“Büyükbaba, içinde ‘sanatçı’nın bulunduğu bir ailenin kızıyla evlendiğinde, devletin ali menfaatlerini öncelikle gözeten önemli bir makamda bulunmaktaydı. Hanımının aklı bir karış havada olan bu sanatçı kardeşi, onun soğuk ve ciddi görünüşüyle muhtemelen ters düşmekteydi. Bu yüzden çocukların eğitiminde dayıları hep nirengi noktası olarak kaldı. Maliye Bakanlığı, şüpheniz olmasın, en az kolluk güçleri kadar devletin etkili görünen yüzlerinden biridir. Taşrada muhakemat müdürlüğü görevini yaparken üç çocuğu dünyaya geldi. Bu çocuklar büyüdü ve üçü de tıpkı babaları gibi, toplumda önemli makamlara ulaştı. Biri doktor, ikincisi mülkiyeli ve üçüncüsü de ülkede hukukun duayeni oldu.

Gruba geç katılmış olmakla birlikte, fazla bir şey kaçırmadığımı hissettim. Yaşlı dostumuzun bir aile tarihçesinin arka planında bizi nerelere götüreceğini tahmin etmemiz, mümkün değildi. Büyükbabalarından sözü açtıysa, bu, yüzyıla uzanan bir hikaye olacak demekti. Doktorun Cumhuriyetle yaşıt olduğunu işitince, yanılmadığımı anlamış oldum.

“Onun kardeşlerinden farklı olarak çok yönlü olduğu söylenebilir. Kendisini sıkı disiplin gerektiren mesleğinin taviz vermez kurallarıyla sınırlamadı. Tıp dünyasında olan bitenleri takip ediyordu ve mesleki bir dergi çıkardı. Ancak o, bununla yetinemezdi. Çeşitli edebiyat dergilerinde yayınlanan şiirler ve hicviyeler yazdı. Sonra bunlar 20 yaşından itibaren kitaplaştırıldı. Kendisine sanatçı olarak seçtiği mahlası, estetik ve şiiri ön planda tutan, dünyevi kaygılardan, menfaatlerden veya eleştirilerden etkilenmeyen, kendi iç sesine ve sanatsal

duyarlılığına sadık kalan, kalender bir şairi ifade eder. Yine de, edebiyat alanında öne çıktığı pek söylenemez.

“Mülkiyeli kardeşi Turizm Bakanlığında müsteşar iken, usulsüz bir görevlendirme dolayısıyla doktorluk mesleğini bırakıp turizm işine atıldı ve adeta asıl mesleği unutularak kısa zamanda ‘turizmci’ diye anılmaya başladı. Bu sıralarda, kardeşlerin profesör olan küçüğü, asistanı ile birlikte, elindeki kazma ile cezaevi bahçesindeki buzları kırıyordu. Yeri gelmişken, mülkiyeli ortanca kardeş hakkında da bir iki kelam edelim. Son Büyükelçilik görevi esnasında, kendi büyük elçiliğinde görevli bir diplomatın Sovyet diplomatıyla ilişkisi olduğunu başkente, bakanlığa bildirdi. Ancak o kişi görevden alınmayınca, ağabeysi gibi bunu prestij meselesi yaparak kendi isteğiyle emekli oldu. Büyükelçilikten sonra ise bir süre Hava Harp Okulu'nda tarih dersleri verdi.

“Doktorun, çapkınlığı annesinin sanatçı kardeşinden devraldığı söylense, acaba fazla ileri gitmiş olur muyuz, bilemiyorum. Ancak, altı kez evlendi. İlk karısından nafaka aldı, ikincisi boşanmalarından önce evdeki eşyaları boşalttı, üçüncüsüyle neden ayrıldıklarını hatırlamıyordu. Dördüncüsü dayısının tiyatrosunda oyuncuydu. En uzun evliliğini onunla yaşadı. Beşincisiyle Amerika’da balayı yaptı, sonuncusunun gelinliğini Hong Kong’da diktirdi. Kendisini öldüreceğinden korkuyordu.

“Onun kişilik tahlili, insan ruhunun karmaşıklığını göstermesi bakımından, bana hiç kolay görünmüyor. Gömlek değiştirir gibi, tartışılmaz doktorluk mesleğini ileri yaşta değiştirmesi, hiç de açıklanacak gibi değil. Bu, ilk anda adeta yerleşik kurallarıyla topluma, hayata, bir sanatçı başkaldırısı gibi, görünüyor. Sanatın özgürlüğünün, sınır tanımazlığının açıklanamaz büyüsüne mi kapıldı . . ve bu eğer böyleyse, annesinin kardeşinin bu işte affedilmez rolü var, demektir. Bu adamın üzerindeki etkisi,

çocuğunun kulağını çekerken bile kendisini göstermekteydi. Oğlu anılarında, “Orta mektepte dersler bozulmaya başladığında babam; "oğlum adam mı olacaksın, yoksa seni, dayına vereyim tiyatrocu mu yapsın?", derdi. Bu arada, dayıdan bir alıntı yapalım. “Tiyatro, ‘Gibi’dir. Eğer pis bir dilenciyi oynuyorsan bile, önce traşını olacaksın, yüzünü gözünü yıkayacaksın, sonra makyajla kirlenip dilenci olacaksın.”

Kısa bir molanın vakti gelmişti. Yaşlı dostumuzun kaçamak bakışları, sinsi diyemeyeceğim anlaşılmaz bir belirsizlikle üzerimizde dolaştı. O, konuştuğunda herkes susardı, ama ne söylediğinden çok, neyi söylemediği yankılanırdı zihnimizde. Sessizliği bir tür stratejiydi sanki; aklından nelerin geçtiğini kimse bilemezdi. Onun bu belirsizliği, bir tehdit değil, sanki bir davetti: anlamak isteyen için bir labirent, yargılayan için bir duvar. Son sözlerinin maksadını düşünürken, sonunda ister istemez işin içinden çıkamayacağımı kabullendim. Ancak, herhangi bir açıklama yapacağını da sanmıyordum. Tekrar söze başladığında, konu beklenmedik bir mecraya döküldü.

“Dairesinde yalnız yaşayan 78 yaşındaki emeklinin, cuma gününden beri televizyonunun açık olması, servis istememesi, apartman hizmetlisinin dikkatini çekti. İhbar üzerine eve gelen polisler, çilingirle açtırdıkları kapıdan girince, ayakları çarşafla, elleri kravatla arkadan bağlanmış yaşlı adamın cesediyle karşılaştılar. Polisin ilk incelemesinde, maktulün boğularak öldürüldüğü belirlendi. Dirseklerinde yaralar oluştuğu görülen yaşlı adamın katille bir hayli mücadele ettiği anlaşılmaktaydı.

“Kapıda herhangi bir zorlama yoktu. Bu da katilin tanıdık olma ihtimalini güçlendiriyordu. Öldürülen maktulün hemen profili çıkarıldı. Maktul turizm

piyasasında tanınmış bir isimdi. Kardeşlerinden biri ceza hukukçusu, diğeri emekli büyükelçi idi. Oğlu ise tiyatrocu ve sinema sanatçısıydı. Kurban, altı kez evlilik yapmıştı. Dört ay önce bir gazeteye verdiği röportajında, altıncı eşinden boşanmak üzere olduğunu açıklamış ve "Gözü, malımda mülkümde. Ölümümü bekliyor" demişti.

“Evde bir kasa vardı. Yalnız kasanın içinde herhangi bir değerli eşya veya para yoktu. Yakınlarından ulaşılan bilgilere göre yüzüğü ve kolyesi falan varmış. Bu da şüpheli ya da şüphelilerin aldığı anlamını taşıyordu. Yakın çevresi mercek altına alındı. Bütün akrabaları tek tek incelendi. Mülkiyeden emekli kardeşi yakın zamanlarda ağır bir hastalık geçirmişti. Küçük kardeş ise uluslararası bir konferans için yurt dışında bulunmaktaydı. Oğlu emniyette bir iki gün misafir edildi. Ortada bir boşanma davası ve geçmişte yapılmış bir açıklama vardı. Tabii ki bütün bu iddialar inceleniyordu. O eve daha önce kimlerin gelip gittiği tek tek çıkartıldı. Ve bir isim birden ilgi çekmeye başladı. Maktulün evine bir temizlikçi kadın gelip gidiyormuş? Bu kadının yabancı uyruklu olduğu öğrenildiğinde, olayın şekli değişti.

Hepimiz biliyorduk ki, halkta, yabancı çalışanlara karşı empati duyan ve onları “misafir” olarak gören bir yaklaşımın yanı sıra düşük ücretli sektörlerde yerli işçilerle rekabet ettikleri düşüncesiyle oluşan olumsuz kanaatler de vardı. Bu kanatlerin oluşmasına medyada yer alan haberlerin genellikle ya “istismar edilen işçiler” ya da “yerli iş gücünü tehdit eden yabancılar” şeklinde sunulmasının etkili olduğu söylenebilirdi. Ancak hikayenin akışı, dikkati istisnai bir yöne çekiyordu.

“Genelde, kaçak olarak çalışan yabancı uyruklu kadınlar, çalıştıkları evlerden hırsızlık yapıp sonra da ülkelerine kaçıyorlardı. Bu tür olaylar bilindiği için hemen

maktulün evinde çalışan kişinin kimliğini tespit etmek üzere harekete geçildi. Polis, maktulün bu kadını bir süre önce işten çıkardığını öğrendi. Bu arada, birçok üst düzey yetkili, Emniyet Müdürlüğüne baskı kurarak cinayetin bir an önce çözülmesini istiyordu.

"Polis bu eski hizmetçiyi buldu. Ülkeden kaçmamıştı. Sorguya alınırken bir yandan bu kadının ilişkilerine bakılmaktaydı. Sorgulamada karşılarına çıkan kişi, böyle evlerin temizlik ve hizmetçilik işleri için yabancı uyruklu kadınları bulan bir kişiydi. Ancak yabancı uyruklu bir kadınla şehir dışına çıkmıştı. Otobüs firmalarından ulaşılan bilgi, polisin doğru yolda olduğunu göstermekteydi. Olaydan üç gün sonra polis de şüphelilerin bulunduğu şehre gitti. Şüphelinin ve sonradan sevgilisi olduğu öğrenilen yabancı uyruklu kadının yeri tespit edildi. Ve bir baskınla gözaltına alınan kadın ve erkek önce bir suçlarının olmadığını söyledi. Cinayet masasının deneyimli dedektifleri, iki sevgilinin kaldığı evde arama yaptı. Gizli bir yerde saklanan bir alyans bulundu. Bu alyansın içinde maktulün boşanma aşamasındaki eşinin ismi yazılıydı. Öldürülen bir kişinin evlilik alyansı neden bu kişilerde olsun ki . . . Çok önemli bir delil bulunmuştu.

"Evde yapılan aramada sadece alyans bulunmadı. Maktulün evinden çalındığı belirlenen sekiz yüzük, iki bileklik ve kolye de bulundu. Yolda gelirken, itiraf ederek olayı anlattılar. Maktulün evinde çalışan yabancı uyruklu hizmetçi kadın, çok fazla alkol aldığı için turizmci tarafından kovulmuştu. Kovulduktan sonra, arkadaşlarına çalıştığı evde içinde yüklü miktarda paranın bulunduğu bir kasa olduğunu söyledi. Cinayet zanlısı hemen yabancı uyruklu sevgilisiyle birlikte evdeki kasada bulunan paraların soyulması için bir plan yaptı.

Hikayenin tam burasında, yaşlı dostumuz soluk almak için kısa bir ara verdi. O günlerin gazete haberlerinde caninin mahkemedeki itiraflarına geniş yer verilmişti.

"Tatiana bir gün içki masasında kendisini işten kovan turizmcinin evinde büyük bir kasa ve içinde yüklü miktarda para olduğunu anlatarak evin krokisini bize tarif etti. Cinayeti önerdi. Karlı bir iş olacağını düşünerek hep beraber cinayeti planladık. Bir gün sonra yaşlı adamı arayarak 'Tatyana'yı kovmuşsunuz, isterseniz size yeni bir hizmetçi temin edebilirim' dedim. O da olumlu karşıladı. Bundan sonra cinayet planını uygulamaya koyduk. Tatyana da bizimle gelerek gözcülük yaptı. Ben de sevgilim Ludmilla ile içeriye girdim."

“Ludmilla'yı turizmciye yeni hizmetçi olarak tanıttım. Daha sonra ben tuvalete gideceğimi söyleyerek banyoya gittim. Oradan seslenerek 'Hangi havluyu kullanmam gerekiyor?' dedim. O da gelerek bana bir havlu verdi. Tam geri dönüp gideceği sırada, bana verdiği havluyu arkasından boğazına geçirdim ve sıkmaya başladım. Yaşlı adam tüm çabalarıma rağmen direniyordu. Ben de Ludmilla'ya seslenerek yardım istedim. O da bana hava geçirmeyen mavi bir bez verdi. Onu da kafasına geçirdik. Sevgilimin yardımıyla kravat ve çarşaflarla ellerini ve ayaklarını bağladık. Böylece turizmciyi öldürmeyi başardık.”

“Ardından Tatyana'nın tarifi üzerine kasa anahtarını kolaylıkla bulduk. Fakat kasayı açınca hayal kırıklığı yaşadık. Milyarlarca para ve ziynet eşyaları beklerken kasadan sadece bir alyans, sekiz adet yüzük, bir altın kravat iğnesi ve bir bilezik çıktı. Bunları ve evde bulunan iki şişe viski ile bir şişe şampanyayı da alarak kaçtık. O gece de, bu viski ve şampanyayla alem yaptık.

Ölüm sessizliği böyle bir şey olmalı. Kimsenin konuşacak hali yoktu. Sahnenin zihinlerdeki tasviri, iç karartıcı şekilde etkileyiciydi. Ancak yaşlı dostumuzun anlatmaya başladığı kişilik, bir anda değişmiş, hukukçu kardeş olmuştu.

“Yurt dışındaki konferansı yarıda kesen maktulün küçük kardeşi, ceza hukuku profesörüydü. Mahkemede söz alıp şunları söyledi. Sanıklara uygulanacak cezayı mahkemenin takdirine bıraktığını belirterek, "Onlar kendilerine kucak açan, merhamet edip iş veren, kendi halinde yaşayan yaşlı bir adamı insanın tüylerini ürperten bir şekilde hunharca öldürmüşlerdir. Eski bir hukukçu olarak idama her zaman karşı çıktım. Kardeşimi hunharca katlettiler; ama onlar için yine de idam cezası istemiyorum. Ancak, yüce adaletinizle onların en ağır cezaya çarptırılmalarını istediğimi arz ederim", dedi.

“Profesörün hukuk felsefesi, hümanist doktrine dayanmaktaydı ve bu yaklaşımı, idam cezasına karşı duruşunu şekillendirmişti. Ceza hukuku anlayışı, bireyin yaşam hakkını merkeze almaktaydı. İdam cezası, bir bireyin yaşam hakkını geri dönüşsüz bir şekilde elinden aldığı için, insan hakları perspektifinden meşru görülmüyordu. İdam cezasında adli hata yapılması durumunda telafinin mümkün olmaması, profesörün bu cezaya karşı çıkmasında önemli bir argüman teşkil etmiş olmalı. İyi bilinir ki, yanlış kararların geri dönüşsüz sonuçlara yol açması, hukuk sisteminin güvenilirliğine zarar verir.

“Ceza hukukuna yaklaşımı, cezaların caydırıcılık ve topluma kazandırma amacı gütmesi gerektiğini vurgulamaktaydı. İdam cezasının caydırıcılık konusunda kesin bir etkisi olmadığına dair istatistiksel bulgular, onun bu cezaya karşı duruşunu, muhtemelen, desteklemekteydi. Müebbet hapis gibi alternatif cezaların, caydırıcılık

açısından idamdan daha az zararlı ve daha etkili olabileceği düşünülebilir.

“Profesörün askeri darbe döneminde cezaevinde yaşadığı deneyimler, onun idam cezasının etik ve toplumsal sonuçlarına karşı duyarlılığını, şüphesiz, artırdı. İdam cezasının, toplumda kin ve nefreti körükleyebileceği ve devlete olan güveni zedeleyebileceği düşüncesi, onun hümanist yaklaşımıyla örtüşüyordu. Siyasi yargılamalar sırasındaki deneyimleri, idam cezasının siyasi suçlarda bir baskı aracı olarak kullanılabileceğini göstermiş olmalıydı. Siyasi suçların belirsiz doğası ve kamuoyunun manipülasyonu, idam cezasının adil bir şekilde uygulanmasını zorlaştırmaktaydı. Ceza hukuku alanındaki hümanist yaklaşımı, düşünce özgürlüğüne verdiği önem ve cezaevinde yaşadığı deneyimler, özellikle, idam cezasının insan haklarına aykırı oluşu, adli hata riski ve caydırıcılık eksikliği gibi noktalar, sanırım, onun hukuk anlayışıyla uyumlu temel karşıtlık nedenleri olarak öne çıkmaktaydı.

Yaşlı dostumuzun, kendisi için adeta kutsiyet ifade eden insan hayatına verdiği değeri eskiden beri biliyorduk, ancak konuya bu kadar vakıf olabileceğini düşünemezdik. Her zaman olduğu gibi, yine tarih dersine başladı.

“Ülkede yüzyıl kadar önce kurulan rejim, başlangıçta demokrasinin bedeli ödenirken asker kaçakları ve isyana kalkışan rejim karşıtlarından çok sayıda idam gerçekleştirmişti. Daha sonra ülke, kendi başbakanını asan ülkeler kategorisine girdi. 80’de darbeciler tecrübeliydi. Bunu yazmış oldukları hatıratlarından anlıyoruz. “Asmayacağız da besleyecek miyiz.” İdamlar, ülke siyasetinin en karanlık sayfalarından biri olarak tarihe geçti. Fakat, 1984'ten itibaren mahkemeler tarafından verilen ölüm cezaları Meclis'te onaylanmadığı için infaz edilmemiş, 1991 yılında çıkarılan bir afla 500 civarında

ölüm cezası dosyası, 10 yıl ağır hapse dönüştürülmüş ve 2002'deki yasayla da fiilen uygulanmamış olan tüm idam kararları, ömür boyu hapse dönüştürülmüştü. Bunlar arasında, otuz bin bilmem kaç kişinin katili olan ‘terörist başı’nın çarptırıldığı ve 1999'da Yargıtay tarafından onanan ölüm cezası da vardı.

Sonra konuyu noktaladı mı . . . Hiç sanmıyorum.

“Yapılan yargılamada turizmciyi evinde öldürerek gasp yapan sanıklardan biri müebbet ağır hapis ve bir yıl hücrede tecrit, yabancı uyruklu kadın on sekiz yıl dokuz ay ağır hapis ve diğeri de iki yıl bir ay hapis cezasına çarptırıldı.

“Profesör, ceza hukuku literatüründe sadece bir akademisyen olarak değil, aynı zamanda hukuk felsefesinin ve insan haklarının yılmaz bir savunucusu olarak derin izler bıraktı. Onu alanında ‘duayen’ yapan en temel nitelik, ceza hukukunu bireysel özgürlükleri koruyan ve devletin güç kullanımını sınırlayan bir araç olarak görmesiydi. Her toplumsal sorunun cezalandırma yoluyla çözülemeyeceğine olan inancı, gereksiz suç tiplerinin yaratılmasına ve cezaevlerinin kapasitesinin aşılmasına karşı duruşunda açıkça görülür. O, modern bir ceza hukukunun, devletin baskıcı aygıtı olmaktan ziyade, vatandaşın hak ve özgürlüklerinin güvencesi olması gerektiğini savunmuştu. Bu görüş, özellikle düşünce özgürlüğünü kısıtlayan ya da siyasal muhalefeti hedef alan ceza normlarına karşı gösterdiği eleştirel tutumda somutlaşır.

“Onun yazmış olduğu kitaplarında ve makalelerinde, adalet sisteminin, sadece suçluyu cezalandırmaya odaklanmaktan ziyade, masumiyeti koruma ve adil yargılanma hakkını güvence altına alma yükümlülüğü vurgulanır. ‘Şüpheden sanık yararlanır’,

yani, ‘suç sabit değilse beraat gerekir’ ilkesi ve haksız yere mahkûmiyet riskini göze almaktansa, suçluların cezasız kalmasının tercih edilebilir olduğu fikri, onun hukuk felsefesinin temel taşlarındandır. Bu yaklaşım, hukukun insan onuru ve bireyin temel haklarına verdiği önemi en üst seviyede tutar.

“Profesörün ceza hukukuna katkıları sadece teorik düzeyde kalmamış, aynı zamanda toplumsal ve politik gelişmelere karşı gösterdiği duyarlılıkla da kendini göstermişti. Yargının bağımsızlığı, hukukun üstünlüğü ve demokratik değerlerin korunması gibi konularda aktif bir aydın duruşu sergilemesi, onu sadece bir hukukçu değil, aynı zamanda bir kamu vicdanı haline getirmişti.

“Ülkenin Ceza Hukukuna liberal, özgürlükçü ve insan haklarına saygılı bir bakış açısı kazandırmış, akademik derinliği eleştirel düşünceyle harmanlayarak hukuk camiasına eşsiz bir miras bırakmıştı. Onun görüşleri, hukukun her zaman adalet ve özgürlük arayışında bir araç olması gerektiğini hatırlatan değerli bir rehberdi.

“Ceza Hukuku’nda hümanist doktrini benimseyen öncü bir akademisyendi. Görüşleri, bireyin özgürlüklerini merkeze alan, cezalandırmada orantılılık ve adalet ilkelerini vurgulayan bir yaklaşıma dayanmaktaydı. Ancak . . .

Son sözcük, önemli bir istasyondu. Gecenin bir vaktinde, trenin penceresinden baktığımızda nerede olduğumuzu anlayacağımız bir levha, bir işaret, bir ışık yoktu. Belirsizlik ve ister istemez bir endişe duygusuna kapıldık.

Vefatından beş yıl önce, ülkenin hukuki durumu üzerine muhalif bir siyasetçinin verdiği demeci, emekli profesörün düşüncelerini ne ölçüde yansıtıyordu, bilemiyorum. "Hukuk, siyasetin köpeği oldu" sözü,

hukukun bağımsızlığını yitirerek siyasi güçlerin ya da siyasetçilerin kontrolü altına girmesi durumunu eleştiren güçlü bir metafordu. Bu ifade, hukuk sisteminin adalet yerine siyasi çıkarlara hizmet eder hale geldiğini, yani hukukun siyasete bağımlı bir araç gibi kullanıldığını ima ediyordu. Hukukun üstünlüğü ilkesinin zedelendiği, yargının tarafsızlığını kaybettiği ve siyasi iradenin etkisiyle kararlar alındığı bir durumu anlatmaktaydı.

“Siyasetçi, bu demecinde Anayasa Mahkemesi kararlarının uygulanmamasıyla ilgili tartışmalara atıfta bulunmuş ve hukukun siyasete tabi olduğunu vurgulamıştı. O günlerde, sosyal medyada yapılan paylaşımlar, genellikle hukukun bağımsızlığı, yargı kararlarının siyasi etkilerle şekillendiği ve adalet sisteminin erozyona uğradığı yönünde eleştiriler içeriyordu. Siyasi muhalifin yaptığı benzetme, özellikle otoriterleşme ve hukuk devleti tartışmalarında sembolik bir ifade olarak kullanılıyordu.

Yaşlı dostumuz, hukukun siyasi güçlerin etkisi altına girmesi ya da bir araç olarak kullanılmasının, tarihin farklı dönemlerinde ve farklı coğrafyalarda sıkça tartışılmış bir konu olduğundan söz etmeye başladı.

“Roma’nın son günlerinde, hukukun siyasi çıkarlara alet edilmesi yaygın bir eleştiri konusu idi. Özellikle Sulla ve Caesar gibi liderlerin yargı süreçlerini manipüle etmesi, hukukun tarafsızlığına gölge düşürdü. Cicero gibi düşünürlerin yazılarında, hukukun siyasi güçler tarafından yozlaştırıldığı ve adaletin kişisel çıkarlara hizmet ettiği, hukukun evrensel adalet ilkelerine dayanması gerektiği, ancak siyasi hiziplerin bunu tehdit ettiği vurgulanmaktaydı.

“Katolik Kilisesi’nin siyasi otoriteyle iç içe geçtiği dönemlerde, hukuk sıkça dini ve siyasi güçlerin kontrolü altına girdi. Engizisyon mahkemeleri, hukukun dini ve

siyasi otoriteler tarafından bir baskı aracı olarak kullanıldığı örneklerdir.

“Fransız Devriminin Terör Dönemi’nde, hukuk sistemi siyasi ideolojilere hizmet eden bir araç haline geldi. Devrim mahkemeleri, siyasi muhalifleri ortadan kaldırmak için kullanıldı ve yargılamalar çoğu zaman adil olmaktan çok, devrimin siyasi hedeflerine hizmet etti.

“Nazi rejimi, hukuku tamamen siyasi ideolojisinin bir uzantısı haline getirdi. Yargıçlar ve mahkemeler Nazi Partisi’nin politikalarına uygun kararlar vermek zorundaydı. Stalin’in 1930’lardaki Büyük Temizlik döneminde, hukuk sistemi siyasi muhalifleri tasfiye etmek için kullanıldı. Güney Afrika’da 1948-1994 yılları arasında beyaz azınlığın siyahlar, melezler ve Asyalılar üzerinde siyasi, ekonomik ve sosyal üstünlüğünü sağlamayı amaçlayan apartheid rejimi, hukuku ırkçı politikaları meşrulaştırmak için kullandı.

“21. yüzyılda, bazı ülkelerde popülist veya otoriter yönetimlerin yükselişiyle, hukukun siyasallaşması tekrar gündeme geldi. Yargıçların atanma süreçleri, mahkeme kararlarının siyasi etkilerle şekillenmesi gibi konular, hukukun "siyasetin köpeği" haline geldiği tarzındaki eleştirileri yeniden canlandırdı. Her dönemde, hukukçular, düşünürler ve aktivistler, hukukun bağımsızlığını koruma ve siyasi etkilerden arındırma çağrısında bulundu.

Kısa bir sessizlik ! . . Sonra ne mi oldu. . . Yaşlı dostumuz, sanki tiyatrocu dayıya bir temenna ile Shakespearean tarzda bir tirada geçti.

“İnsan ömrü, dostlarım, bir orkestranın muhteşem, ancak fani senfonisine benzer; her bir çalgı, yaşamın inişli çıkışlı ruhunu taşır, her bir nota, kaderin dokuduğu kumaşta bir iz bırakır. İlk perdede, flütlerin neşeli tınısı çocukluğun masum kahkahalarını çağırır; obualar, gençliğin ateşli hayallerini, aşkın tatlı ve acı çalkantılarını

fısıldar. Kemanlar, umudun kırılgan hayalleriyle dans eder, göklere uzanan bir crescendo ile mükemmelin, o erişilmez idealin peşinde koşar. Lakin, ah, viyolonsellerin derin ve kasvetli yayları, olgunluğun ağır bilgelik yükünü sırtlanır; ve işte o an, mükemmele ulaşamamanın korkunç hayal kırıklığı, bir disonans gibi orkestrayı sarsar. Bu acı, telli çalgıların hıçkırıklarında yankılanır, klarnetlerin inleyişinde bir gölge gibi dolanır, zira insan kalbi, ideallerin zirvesine tırmanırken kayıp düşmenin acısını taşır. Zaman, o acımasız şef, asasını sabırsızca sallar; trompetler, zaferlerin ve felaketlerin yankısını haykırır, davullar ise mücadelelerin, yenilgilerin ve nihayetinde ölümün kaçınılmaz ritmini gök gürültüsünü andırırcasına gümbürdetir. Her bir bölüm, bir mevsimdir: ilkbaharın uyanışı, yazın coşkusu, sonbaharın melankolik fısıltıları ve kışın soğuk, amansız sükûneti. Ve işte, senfoninin sonuna varılır; çalgılar birer birer susar, klarnetlerin son nefesi, ideallerin erişilemeyen gölgesinde titreşir; telli çalgılar, hayal kırıklığının buruk ezgisiyle inler; ve nihayet, timpaninin usulca inleyen son vuruşuyla, müzik ebedi sessizliğe teslim olur. Perde iner, tiyatro karanlığa gömülür. Ne alkış, ne gözyaşı, ne de mükemmelin hayali kalır geriye; yalnızca sonsuzluğun kucağında yankılanan o büyük sükûnet. İnsan, bu fani sahnede bir anlık oyuncudur; ideallerinin gölgesinde sendeleyerek rolünü oynar, ve rolü bittiğinde, sahneyi terk eder. Orkestra ise, başka bir hikâyeyi çalmak üzere yeniden başlayacaktır.

Yaşlı dostumuzun son sözleri, şüphesiz, kahramanıyla ilgiliydi.

“Ne var ki, profesörün pek de kısa sayılmayacak hayatında kendisini bildi bileli benimsediği ve sürekli geliştirdiği hümanist düşüncelerin ne kadar gerçekleştiğini görebildiğini hiç sanmıyorum. Demokrasi ideali gibi, insan onuruyla ilgili ceza hukukuna dair teorileri hayat

buldu mu, bu konuda tereddüdüm var. Hayatının son yıllarında, profesörün ömrü boyunca mücadelesini verdiği hukuki ideallerin, adeta yerlerde süründüğüne, genellikle ülke insanının adalet mekanizmasına duyduğu güvenin yerle bir olduğuna şahit oldu. Zira, World Justice Project (WJP)'nin her yıl yayımladığı hukukun üstünlüğü ve yolsuzluk endeksinde hem hukukun üstünlüğü hem de yolsuzlukla mücadelede başarı sıralamasında ülkesi oldukça gerilerde yer almaktaydı.

Suluova
9. 08. 2025